

UDK: (497) 06.053.5:336.711: 336.77:658.88

Mr Miloš Petrović,*Direkcija za marketing i odnose s javnošću, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o.*

PRIKAZ KONFERENCIJE

NENAPLATIVI KREDITI – IZAZOV ZA BANKARSTVO U REGIONU

U svečanoj sali beogradskog hotela „Hajat“ 8. novembra je priređen Regionalni samit guvernera, bankara i privrednika, uz podršku „Dunav osiguranja“ u svojstvu zlatnog sponzora skupa. Konferencija pod nazivom „Finansijski sistemi u regionu“ okupila je čelnike centralnih banaka iz susedstva, predstavnike delatnosti osiguranja, međunarodnih organizacija i uvažene privrednike kojima je dobrodošlicu poželela **dr Jorgovanka Tabaković**, guverner Narodne banke Srbije (NBS). **Dr Marko Čulibrk**, generalni direktor najveće domaće osiguravajuće kuće, izlagao je u okviru panela „Bankarski sistem i privreda - odgovori na posledice krize“ u okviru kojeg su učesnici polemisali na temu teškoća u evrozoni i njihovog „prelivanja“ na ranjive ekonomije regiona, te uticaja matičnih banaka na poslovanje njihovih „kćerki-firmi“ u jugoistočnoj Evropi i dometa delovanja nadzornih vlasti Unije na likvidnost i kreditni potencijal regionalnih banaka. Razmatrane su i potrebe za intervencijom država i centralnih banaka i mere odbrane kursa putem deviznih rezervi.

Bankarski sistemi Jugoistočne Evrope opterećeni su opadanjem kreditne aktivnosti i visokim nivoom nenaplativih zajmova. Visok nivo javnog duga i potreba za fiskalnom konsolidacijom glavni su problemi koje treba rešiti kako bi se izbegli pritisci na platni bilans ovih zemalja, smatra guverner NBS dr Jorgovanka Tabaković. Ona je istakla neophodnost zaobilaženja dodatnih pritisaka poreklom sa deviznih tržišta, s obzirom na visoku zavisnost od deviznog kursa zbog kredita u stranoj valuti. Premda su recesija i smanjenje kreditne aktivnosti

uzrokovali rast nivoa problematičnih kredita, u Srbiji su stvorene dovoljne rezerve za njihovo pokrivanje, tvrdi guverner. Dr Tabaković je izrazila zadovoljstvo što se inflacija vraća u predviđene okvire, premda je loše što je to posledica niske tražnje. Ona je upozнала prisutne da NBS razmatra načine i rokove za primenu standarda u domenu kapitala i likvidnosti, što bi bilo omogućeno najavljenim usvajanjem strategije međunarodnih standarda „Bazel 3“ u bankarskom sektoru do kraja tekuće godine. „Mi jesmo spremni za primenu Bazela 3, ali bankama ne možemo da obezbedimo kvalitetne klijente kojima raspolaže razvijeni svet.“ Srbija bi trebalo da „polako i bez naglih poteza“ odustane od aktuelnog modela rasta privlačenjem direktnih stranih investicija, jer je „ta moda prestala da bude učinkovita“, smatra guverner NBS, dodavši da su strane investicije neophodne, ali da „ne postoji jedan lek za sve probleme.“ Privreda Srbije trebalo bi da pristupi potrazi za novim tržištima na kojima će ostvariti priliv kvalitetnih deviznih sredstava, zaključila je dr Jorgovanka Tabaković.

Da visok nivo učešća nekvalitetnih kredita u portfoliju banaka predstavlja kreditni rizik smatra **Milojica Dakić**, guverner Centralne banke Crne Gore. To je posledica neadekvatne kreditne aktivnosti iz vremena rasta, ali i „prelivanja“ globalne finansijske i dužničke krize, naročito iz obližnje Evropske unije. Milojica Dakić je ukazao i na rast nelikvidnosti u realnom sektoru privrede, što je zbog neurednog izmirivanja obaveza negativno uticalo i na banke u proteklom periodu.

Podaci **Kemala Kozarića**, guvernera Centralne banke Bosne i Hercegovine, pokazuju da učešće problematičnih kredita u toj zemlji iznosi 14,3 odsto, a to pitanje „nije lako rešivo“. To je rezultat lošeg upravljanja rizicima od strane komercijalnih banaka, te stanja u privredi i stanovništvu, koji zbog krize nisu u prilici da kredite servisiraju, naveo je Kozarić. Guverner bosansko-hercegovačke centralne banke tvrdi da je finansiranje putem kredita od ključne važnosti za ekonomski rast regionalnih privreda. Svaka stagnacija u kreditnim aktivnostima ima direktni uticaj na nivo potrošnje i na investicione aktivnosti, naglasio je Kozarić.

Prema rečima guvernera Hrvatske narodne banke **Borisa Vujčića**, kriza je demantovala diskurs evropskih političara o „utvrđenoj vezi“ između privrednog rasta i povećanja kreditne aktivnosti. Stopa problematičnih kredita u susednoj Hrvatskoj iznosi 15 odsto, a dostizanje maksimalne stope očekuje se naredne godine. Bitno je da se ti krediti što pre rešavaju, da se bilansi banaka što pre očiste, jer će tako one biti spremnije za odobravanje novih kredita, smatra

Vujčić, ističući da je rast loših kredita u prvom redu posledica dugoročne resekcije. „Realno je da svi izgube pomalo. Nenaplative kredite nećete u potpunosti naplatiti a posao banaka je da to pokušaju, ali i da priznaju realnost ako tako nešto nije moguće“, konstatovao je on. Vujčić je ocenio da su banke sve više opterećene lošim plasmanima i podsetio da je za pomoć bankama pogođenim finansijskom krizom od 2008. EU izdvojila više milijardi evra.

I guverner centralne banke Albanije **Adrian Fulani** pitanje nenaplativih kredita smatra regionalnim izazovom. Region postepeno izlazi iz krize, ali rast ostaje slab i aktuelno razduživanje banaka otežava ekonomski rast, smatra Adrian Fulani. Tek predstoji razvoj tržišta kapitala u regionu, a banke treba da postanu stubovi finansijskog delovanja. Naše zemlje su „gladne kapitala“, a tamo gde nema dovoljno nacionalnih finansijskih resursa dobrodošlo je korišćenje inostranih sredstava, pod uslovom da države prethodno obezbede stabilan poslovni ambijent, poručio je guverner Centralne banke Albanije.

Maja Kadievska Vojnović, viceguverner Centralne banke Makedonije, za regionalni problem smatra najavljenju meru Evropske komisije po kojoj će evropske banke koje su primile međunarodnu pomoć biti primorane da prodaju svoje filijale u regionu. Maja Kadievska ocenila je da su zemlje regiona na putu oporavka iz krize, ali da su i dalje izložene povlačenju sredstava matičnih banaka iz Evrope, uprkos postojanju stabilnog bankarskog sistema.

Generalni sekretar Udruženja banka Srbije (UBS) **Veroljub Dugalić** kao „alarmantan podatak“ izdvojio je udeo „loših“ kredita u ukupnim plasmanima od 24,5 odsto zaključno s krajem oktobra tekuće godine, u odnosu na 16 procenata zabeleženih u našoj zemlji krajem 2012. godine. Radi svoje sigurnosti, banke izdvajaju velika sredstva za pokriće takvih kredita, u iznosu rezervacija od čak 3,1 milijardu evra – upoznao je Dugalić prisutne. Uzrok problema nije u bankarskom sektoru, već je izazvan lošom situacijom u realnom sektoru. Generalni sekretar UBS je naveo da je među kreditima koji su dati kompanijama udeo loših u tom momentu iznosio 31,5 odsto, u poređenju s 19,1 odsto na početku 2013. godine. Povodom preduzetih mera za rešavanje problema loših kredita, Dugalić je ukazao da je odobravanje kredita za poboljšanje likvidnosti doprinelo da se smanji udeo loših plasmana. „Ta mera je relativno ublažila oštrinu loših kredita, a dodatno, NBS je ponudila i mogućnost prodaje tj. ustupanja tih kredita trećim licima, što je takođe dalo rezultate“, naglasio je Veroljub Dugalić.

- Od četiri milijarde evra, koliko iznosi ukupna premija osiguranja u regionu, srpsko tržište osiguranja vredno je 540 miliona evra, hrvatsko dostiže

jednu milijardu, dok u Sloveniji ukupna premija iznosi dve milijarde evra. To je jasan pokazatelj zavisnosti visine premije od rasta i mogućnosti privrede i standarda zemlje - ocenio je Marko Čulibrk, generalni direktor Kompanije „Dunav osiguranje“. Rukovodilac najvećeg domaćeg osiguravača podsetio je da u Srbiji ima 28 osiguravajućih društava koja čekaju oporavak privrede, kako bi mogla da razvijaju i životno osiguranje koje je u svetu veoma zastupljeno. Prema njegovim rečima, delatnost osiguranja može da doprinese oporavku privrede, pre svega kroz dobrovoljne penzijske fondove i životno osiguranje, koji predstavljaju vid štednje. „Možemo da doprinesemo ulaganjima u infrastrukturne investicione fondove. Ne treba da se ponašamo kao dobri đaci i da samo slušamo ono što govore u svetskim institucijama, niti da prepisujemo od onih koji su uspešniji od nas. Moramo da tragamo i za sopstvenim rešenjima“, savetuje dr Marko Čulibrk. Kao pozitivan primer regionalne saradnje dr Čulibrk je naveo CEFTA sporazum, koji je doprineo rastu izvoza i proizvodnje u susednim zemljama. Takav model saradnje mogao bi da se primeni i u bankarskom sektoru, smatra prvi čovek „Dunav osiguranja“, dodavši da je delatnost osiguranja u tom smislu zapostavljena.

Sudeći po rečima **Slavka Carića**, predsednika Izvršnog odbora Erste banke u Srbiji i moderatora panela, svega nekoliko banaka sa vrlo visokim nivoom problematičnih kredita doprinose povećanju proseka na nivou celog sektora. Prema oktobarskim podacima, rastući broj nenaplativih kredita najpre se tiče nekoliko banaka među kojima su pojedine u međuvremenu zatvorene, predočio je Slavko Carić. „Sad mogu da uputim javni poziv da se organizuje sastanak između Udruženja banaka, najvećih banaka u Srbiji, Ministarstva finansija i NBS, gde bi se zajednički odlučilo kako ćemo pristupiti problemu za koji svi danas možemo da kažemo da je gorući,“ istakao je Carić.

Branislav Grujić, predsednik kompanije PSP Farman ocenio je da bi u suočavanju sa problemima nelikvidnosti privrede, padom kreditne aktivnosti i rastom problematičnih kredita trebalo pribeći nestandardnim rešenjima, na način da „svi izgube pomalo, ali da niko ne propadne“. Kada se dospe u situaciju da je sistem prenapregnut sa svih strana, mora se učiniti nešto da ne dođe do pucanja. „Ako vi kao gradjanin ne možete da vratite kredit za auto koji ste uzeli na pet godina, mora se pronaći model kako to možete da vratite za devet godina“, ilustrovao je Grujić. Primeri iz prakse drugih privreda potvrđuju da se problem loših kredita rešava kroz dogovor banaka i državnih institucija. Pomaže će biti ukoliko bankarski sektor, privreda, država i narodna banka naprave

realan model za delovanje, jer nekad je bolje očuvati kapital nego juriti zaradu, zaključio je Branislav Grujić.

U okviru drugog panela „Rast MSP kroz uvođenje nebankarskih finansijskih institucija kao alternativnih izvora sredstava“ učesnici su izlagali na teme stanja u sektoru mikrofinansijskih institucija u Srbiji, niskog privrednog rasta kao posledice nerazvijenog tržišta nebankarskih finansijskih institucija, te perspektivama rasta malih i srednjih preduzeća uvođenjem alternativnih izvora sredstava posredstvom nebankarskih finansijskih institucija. Svoja izlaganja su tom prilikom izneli **Jennifer Chien**, ekspert za razvoj regulatornog okvira za NFI u okviru projekta USAID, **Đorđe Jevtić**, direktor Uprave za nadzor Narodne banke Srbije, **Zlatko Milikić**, pomoćnik ministra finansija, **Caroline Tsilikounas** kao predstavnik Agroinvesta, **Biljana Jovanović** ispred Modne kuće „Luna“ i predstavnici banaka.

Rast broja problematičnih kredita neophodno je tretirati kako bi se pokrenula kreditna aktivnost banaka, zaključili su učesnici Regionalnog samita guvernera, bankara i privrednika. Na skupu je upozoreno i na činjenicu da je visok prosek problematičnih kredita na nivou celog sektora posledica problema u pojedinim bankama, te da to pitanje zahteva realniji pristup na bazi dogovora banaka, privrede i državnih institucija.